

ספרים

לעמוד בשנים ארוכות של אופל וסכנת תמיד ולהגיע אל הנצחון, אלא גם התקוה שכל המאמצים לא יהיו לשוא.

והנה אך שנים מעטות עברו וכל הספרות הזאת נעימתה ושתתה מן הקצה אל הקצה. הנצחון בא, אך הדיבורים על עולם של שפע נדמו, — לא רק משום שהמונים הרגישו בעיפות אחרי קץ הקרבות, לא רק משום שההרס היה גדול מן המשוער, לא רק משום שעברה שנה, ועוד שנה, ועדיין לא טעמו מפרי הנצחון. נתברר עד מהרה כי השגוען אשר הביא את העולם לעברי פי פחת בשתי מלחמות לא פג עם נפילת צבאות היטלר; כי יש הבדל גדול בין ריכוז הכוחות הטכניים לשם הרס וריכוזם לשם הטבת תנאי החיים של המונים; כי המלחמה לא הולידה אנשים חכמים וטובים יותר, אלא להיפך; כי המלחמה אולי פתרה את בעיית היטלר, אך לא פתרה את בעיית אר-גונו המודרני של העולם. חלפה המתיתות ובאה העיפות, עברה הסכנה, אך התקוה נמוגה אף היא. ובעצם היום הזה מדברים על מלחמה שלישית כמעט באדישות, ושוב אין יודעים איך לקדמה ולמנעה, ועם זה יודעים היטב שמלחמה זו עלולה להביא הרס אשר כמותו לא ידעה האנושות מעודה.

המבקש ספר אונייני להלך-רוח זה של אחר-מלחמה ישים עינו בספרו האחרון של ג'יימס באָרְנִי האם, הסופר האמריקני, הוא מחבר הספר שיצאו לו מוניטין "מהפכת המנהלים", מארכסיסט מובהק בחז"ל תח, קרוב לקומוניזם, חלקו כיום עם אנשי הרוח המעטים באמריקה שהגיעו לחקירה סוציאולוגית מקורית. ספרו החדש בשם "ההאבקות על העולם" אף הוא, כקודמו, יש בו מן החידוש המעורר — אמנם לא בחקירה חדשה ומקורית, אלא בהשקפת היאוש והכניעה המדברת מדפיו.

השקפת באָרְנִי ניתנת להתמצות בספוקים מע-טים: ברור שיש צורך רהוף בשלטון עולמי, כי רק על ידי שלטון עולמי אפשר להגיע למונופולין של הנשק האטומי. אם לא נגיע לידי מונופולין כזה, הרי ישמש נשק זה במלחמה הבאה ודבר זה יביא בודאות גמורה לחורבן הציויליזציה, וקרוב להדי — לחורבן האנושות. אין עוד אפשרות להגיע לשלטון עולמי על ידי הסכם בין המעצמות, אף על פי שדבר זה רצוי מאד. הדרך היחידה לשלטון עולמי הוא איפוא

ההאבקות על שלטון העולם

גרדה לופט

The Struggle for the World by James Burnham. Jonathan Cape, 1947.

אופטימיות רבה היתה ברוב הספרים על עתיד העולם, שיצאו בתקופת מלחמת העולם השנייה. אמנם כמעט כל המחברים הרבו להטעים שעצם הנצחון על היטלר רחוק מלהביא את הגאולה, אדרבה, הם תיארו את הבעיות אשר תעמודנה לפני הציבור, ואמרו שה-זכייה בשלום לא תהיה קלה מהנצחון במלחמה. הם דיברו וכתבו על בעיית גרמניה, על שאלות הבינוי, על הצורך להקים את השלום על יסוד מוצק, אשר יבטיח עבודה שקטה במשך זמן ממושך, ואף על פי כן, על אף הנסיון לראות את המצב אחרי הנצחון ראיה ריאליסטית, והאזהרות שלא לחזור על השגיאות אשר נעשו אחרי 1919, היתה הנעימה אופטימית בדרך כלל. סבלות המלחמה רבו כל כך, והסיכויים לנצחון קלושים היו כל כך בשנים הראשונות להאָבִי קוֹת, שאופטימיות זו היתה צורך חיוני, תנאי להתגברות על הסכנות, ואף זו: אלה שכחנו את מהלך המאורעות בין שתי המלחמות סבורים היו שמבחינים הם יפהיפה בשגיאות שהעלו את היטלר לשלטון. ואם יש בידם להבחין בשגיאות — כך סברו — הן יקל להם להקדים רטואה למכה ולמנוע בכך את המלחמה השלישית.

האופטימיסטים הללו לא הסתפקו במניעת הפור-ענות: הם הפליגו לתיאור עולם משופר, תרבותי יר-תר, בריא ומטהר, עולם של בינה והגינות בין אדם לחברו, ובין אומה לחברתה. התיאורים הללו לא היו חלומות בעלמא. מהלך המלחמה הראה לעין כל לא רק את שגוענה הבלתי מוגבל של האנושות, אלא גם את היכולת הטכנית והארגונית הבלתי-מוגבלת של האדם המודרני. ואם יתכן — כך טענו — לרכז כוחות עצומים לשם הרס ורצח, מדוע לא יתכן לרכז אותם הכוחות לשם יצירת עולם של שפע ואושר? המוני האדם שנתנסו במסך הפצצות והסכיני לחיות בצוהא עם המות רצו להאמין באפשרויות הבלתי-מוגבלות של הטכניקה וביכולת האדם להשתמש בה למטרות נכונות. לא רק כוח הסבילה הוא שסייע בידם

קה הוא — לפי באַרנהאם — הכשרון לארגן את הייצור ארגון המוני ומודרני. והרחבת מנגנון הייצור במלחמת העולם השנייה תוכנית. הכשרון הזה היה הגורם העיקרי לנצחון, אבל הוא לא הספיק לפתור את הבעיות המדיניות ולעמוד בפני התקפה עולמית של הקומוניזם המבקש להרחיב גבולותיו ולהדור לארצות שבהן לא היתה לו דריסת רגל... באַרנהאם קורא איפוא לא רק להיכון למלחמה. דיבור זה לא תמצא בספרו. מטרתו היא ההכנת הפוליטית של המערכת הגדולה, ביחוד בתוך ארצות הברית.

קריאת הספר אין בה כדי לעודד את הרוח. מחברו רואה הכל ראייה אכסלחזיבית לאור קצוות אידיאולוגיים ומעצמות המתגוששות על השלטון, וממילא הוא מגיע לידי יאוש שבתפיסה חד-צדדית, עברו הזמנים שספר פוליטי, ואפילו הוא חד-צדדי, היה מסיים בהבעת תקווה, כי תימצא הדרך למניעת המלחמה הבאה. עברו הזמנים שימי השלום היו כדבר הנראה באופק. כיום שוב אין מדברים על מלחמה בלבד, — מדברים על חורבן האנושות, ואף אין טורח חים לבקש מוצא. מספרים על אינשטיין שנשאל, איזהו הנשק שיופיע במלחמה הבאה, הוא השיב שאינו יודע, אך הוסיף, שידוע הוא מה יהיה הנשק במלחמת העולם הרביעית: אז ישתמשו באטומים.

העם ביצירת פריץ ופראנס

א. שאנגן

כתבים מאת י. ל. פריץ, כרכים א', ב' — הוצאת „דביר“ ת"א תש"ח

פריץ, בעל הסיפורים „מפי העם“ וסיפורי החסידות — האם חלקו עם האושפיזין המרובים בספר רוח העברית, שעבר זמנם ובטלה תורתם, או שמא היה מאותם יחידי־נגולה, שתורתם מתקיימת והיא מורשה לבאים?

ביקש פריץ את כתר האמנות הטהורה, שיצירתה תלויה במשב השירה בלבד — וביקש לקנא לרעיון ולמגמה, שיסודם באינטלקט, בשכלי הטהור. ביצירתו שימשו, איפוא, שני יסודות מנוגדים, שמויגתם אינה נעשית בהיסח־הרעת. הוירטואנו שבו בא להרעיד נימים איראציונאליות בדרכים שראשיתן במחשבה, הבוחר בדרך זו, אי אפשר לו שיצליח בלא שיעמיק לחדור, ואמנם נכשל פריץ לפעמים בדרך זו, אם נהירים היו לו כל שבילי הצימצום, לא ידע מימי את סוד הריכוז ממש, שהוא תנאי קודם לעומק החדירה, אין לך דבר רחוק יותר מאישיותו של פריץ מאשר הריכוז.

הקמת אימפריה עולמית; האימפריה הזאת תשמור לעצמה את זכות השימוש בנשק אטומי ובכוחה של זו תשליט שלום בעולם. יש רק שני מועמדים לשלטון העולמי: רוסיה ואמריקה. רוסיה, בעזרת התנועה הקומוניסטית, שואפת לשלטון על העולם אף מצאה את הצורה המתאימה לכך: הברית העולמית של הרפובליקות הסובייטיות. הרואים את הקומוניזם הערמי כפתרון מתאים לבעיות הפוליטיות והחברתיות חייבים להלחם להגשמת המטרה הזאת. האחרים, הרואים את שלטון הקומוניזם כאסון, חייבים למנוע את השתלטותו. אי אפשר למנוע את המלחמה — שהרי הקומוניזם לא יוותר על שאיפתו להרחיב את גבולותיו. אפשר אולי להשהות את בוא המלחמה אף ראוי לצמצם את שטח התפשטותה של האימפריה הקומוניסטית. אך אי אפשר ל„פייס“ אותה. כצעד ראשון להקמת האימפריה האמריקנית מציע באַרנהאם את איחודן של ארצות הברית והאימפריה הבריטית, עד כאן תורת באַרנהאם.

אילו כתב את הספר הזה ובדומה לו סופר ימני, לא היתה כאן כל פליאה, אבל באַרנהאם הוא קומניסט לשעבר. הוא ראה את הקולקטיביזציה כהכרח, הוא לא היה מן המטיפים לאורח־החיים של אמריקה כהצלה יחידה לעולם. מה אירע כאן? מה גרם לשרי נוי קיצוני כזה? אירע לבאַרנהאם מה שאירע לרבים מחסידי הסובייטים. הוא נרתע־נבעת מפני ההתפתחות ברוסיה עצמה. אין להבין את ספרו, מבלי לזכור את הספרים, ובתוכם סיפורי הנועות, שנכתבו על רוסיה בשנים האחרונות. מספר החסידים היראים את בוא הגואל הולך ורב, הולכים ורבים הללו שסבורים כי צורת השלטון ברוסיה כיום אינה מקרה יוצא־דופן, אלא היא בתה החוקית של האידיאולוגיה הקומוניסטית, והללו מבקשים לעשות נפשות להשקפתם בציבור האמריקני, להזהירו מפני הפיזוס ולהכין לבו לבחירה המרה שלפניו: למלחמה.

אולי החלק המענין ביותר בספרו של באַרנהאם הוא זה הדן בארצות הברית. לא כפטריוט אמריקני רגיל ידבר באַרנהאם, הבקורת על האמריקנים ועל מדיניותם קשה עד להחריד. אין לארצות הברית כל מדיניות־חוץ. אמריקה היא אמנם המדינה החוקה שבעולם, ובידה המנגנון התעשייתי הגדול ביותר שידע העולם; אבל התפתחותה של אמריקה היתה מהירה כל כך שלא היתה לה שהות לפתח תרבות, מסורת, ולהתקין את האומה הצעירה והגדולה הזאת להתערבות של ממש במדיניות הבין־לאומית, ולא כל שכן לארגון האימפריה העולמית, שהיא, לדברי באַרנהאם, צו השעה.

כשרונה המובהק והבלתי מוגבל כמעט של אמרי-